

známého Camboduna a sedm menších plánek (půdorysy a profily horizontů) dobré technické úrovně, k jejichž větší srozumitelnosti by však jistě přispělo připojení grafických vysvětlivek. Je zřejmé, že také celé úpravě textu byla věnována velká pozornost. Stane-li se, že zjistíme drobný omyl, jde buď o nepřesnost (např. str. 15 vlevo, 4. řádek odspodu: přesněji südwestlich než westlich) nebo o evidentní přepis (např. str. 28, levý sloupec, 11. řádek odspodu: místo über má být unter).

Závěrem ještě několik poznámek. Recenzované dílo nese vcelku typické znaky dnešní západo-německé archeologické produkce. Vedle snahy o co největší preciznost ve faktografických partiích je to i snaha o důsledné historické pojetí, jehož kořeny ovšem naprosto nelze hledat v oblasti idealistických světových názorů, nýbrž v povaze a materiálu vlastní vědecké disciplíny — archeologie. Tradiční německá interpretační šíře je zde ku prospěchu věci značně utlumena, což je zčásti dáno i materiálovou povahou práce samé. Litujeme, že se Krämer v závěrečích nepokusil také stručně shrnout výsledky rozborů nálezového materiálu; snad jsou tím bezdůčně i naznačeny hranice možností kolektivní vědecké spolupráce v buržoasní společnosti. Překvapuje také, že se v celé práci nikde nevyskytuje ani zmínka o záchraně a trvalé konzervaci alespoň těch nejdůležitějších stavebních složek antického města. Nechce se nám věřit, že by bylo Cambodunum soukromokapitalistickou domovní výstavbou mlčky odsouzeno k definitivnímu zániku.

M. R. Pernička

Paul Karnitsch, Die verzierte Sigillata von Lauriacum (Lorch—Enns), Linz 1955. Forschungen in Lauriacum, Bd. 3. 251 stran se 102 celostránkovými ilustracemi a jedna mapka. Cena neuvedena.

Shodou okolností dostala se tato knížka k recenzentovi opožděně, avšak současně s další Karnitschovou prací téhož charakteru a právě tato okolnost i řada dalších souvislostí opravňují k tomu, aby o ní bylo opožděně referováno. Jde o monografické materiálové dílko, zachycující výhradně nálezy tery sigiláty (TS) ze starověkého Lauriaca, lokalizovaného do dnešní oblasti Lorch—Enns nedaleko Lince v Horním Rakousku; publikované nálezy jsou dnes uloženy v muzeích v Enns a v Linci, jednak též v soukromém majetku, a pocházejí jak ze starší doby, tak i z novějších vykopávek prováděných v letech 1951—1953. K. si v předmluvě vytkl za úkol nejen shromáždit a roztřídit celý materiál, ale též podat přehledný výklad o původu TS a o importech do Lauriaca v souvislosti s hospodářskou situací a historickým vývojem (str. 9). S otázkou o původu TS se setkáváme v krátké úvodní kapitole, v níž je také obecně promluveno o tom, co to TS je a jaké možnosti poskytují pro datování. K. se zde přiklání k Löschkemu a hledá kořeny TS již v Recku v V. století před n. l. v okruhu keramiky vypalované do červené barvy, která se měla dále zdokonalovat v maloasijském prostředí a současně se podle K. rozšířila do celého Středomoří. K. dále dovozuje, že tzv. megarské poháry s reliéfní výzdobou, vyráběné podle Krause od IV. století před n. l., jsou jen dalším článkem genetického vývoje TS. K. se ještě zastavuje u otázky používání černé a červené „glazury“ (řekli bychom snad raději frity) v době před přelomem letopočtů a uzavírá svůj stručný výklad přenesením výroby reliéfní červené keramiky do Itálie (str. 11 n.). Není to výklad nepravděpodobný, nejdeme-li ovšem dále za hranice reliéfně zdobené keramiky. Je jen třeba si přitom uvědomit, že průběh a vývoj reliéfní keramiky hellenistického období známe dosud velmi málo, než abychom bezpečně mohli sledovat přesnou genezi TS.

Rozdělení následujících kapitol (str. 13—36) odpovídá chronologii výrobních oblastí podle vžitého třídění a je při tom pochopitelně závislé i na existenci a počtu dokladů z Lauriaca. Italské období TS je tam zastoupeno pouze třemi střípky severoitalského původu. Jihogalská produkce je již reprezentována bohatěji, počínaje jedním dokladem časně hrnčířské skupiny A, který K. datoval do doby Tiberius/Claudius. Jinak jde hlavně o výrobky z La Graufesenque vedle několika kusů z Banassacu; časově dosahují tyto doklady až do přelomu I. a II. století n. l. Mezi středo-

galskými produkty převažují ty, které pocházejí z Lezoux. Z nich je nejstarší jeden fragment TS Arcanova okruhu ze sklonku I. století, ostatní, mezi nimiž vynikají výtvoři Cinnamova okruhu, patří již II. století. Ojedinele jsou zastoupeny i hrnčířské dílny ve Vichy a v Lubié. Z východogalské oblasti pochází několik zlomků TS hrnčírů činných v Heiligenbergu a v Ittenweileru, další zlomek ukazují na La Madeleine nebo na Luxeuil. Rozhodující masa lauriackých nálezů TS však proudila od 2. čtvrtiny II. století z Rheinzabern na středním Rýnu (tab. 8—75, 93—99, 102). Toto významné středisko provinciální keramické produkce, kterému K. věnoval samostatnou kapitolku, je zastoupeno již časnými pracemi Ianuaria a Regina. Následují výtvoři Cobnerta, Firma I, Ceriala, Arvernica etc. a zejména početné výtvoři okruhu okolo hrnčíře Comitiala i jiné. Mezi nejmladší rheinzabernské práce ze III. století patří zlomky nádob hrnčírů Victorina II, Respectina, Pervinca, Marcellina a dvojice Victor—Januco. Asi od poloviny II. století přistupují výrobky z nově vzniklého, Lauriacu blízkého centra ve Westerndorfu u Mnichova, které jsou dosti početně zastoupeny (tab. 76—90, 99). Jde jak o produkty zdejšího Comitialova okruhu, tak hrnčíře Onniorika i okruhu Heleniova stylu; časově zasahují až do počátku III. století. Zbývající doklady z Lauriaca (tab. 90: 7, 8; 91 a 92), patřící sklonku II. nebo počátku III. století, prokazují svou výzdobou úzkou souvislost s výrobci TS v Trevíru. Jsou významné, neboť spolu s jedním dokladem z Brigetia svědčí proti staršímu Fölzerovu názoru, podle něhož trevírské výrobky již nepronikly do Podunají.

Textové kapitolky jsou ukončeny velmi strohým a nic neřikajícím doslovem. Litujeme, že se K. v závěru nepokusil alespoň stručně shrnout získané poznatky. Mnohem plastičtější by tak vysvitlo, že dovoz TS do Lauriaca narůstal od sklonku I. století n. l. a odumíral na počátku III. století. Největší příliv patří II. století a hlavní podíl na něm mělo výkonné hrnčířské středisko v Rheinzabern. Jinak jsou K. kapitolky velmi instruktivní a přihlížejí k široké literatuře, která se dočes o TS nashromáždila. Jsouce vázány lauriackými nálezy, nemohly ovšem podat celkový přehled produkce TS a to ani nemohlo být cílem této práce. Naproti tomu se K. do značné míry zdařilo zasadit zpracování nálezů z jedné lokality do celkového rámce produkce a vývoje TS, což je u materiálové práce typu fontes velmi užitečné. Sliboval-li K. v úvodu, že bude dbát na souvislosti s hospodářskými poměry (str. 9), zůstal ovšem tomuto rozhodnutí velmi mnoho dlužen.

Text je doplněn poznámkovým aparátem, seznamem citované literatury a účelným orientačním seznamem zastoupených hrnčírů, v němž jsou abecedně seřazena známá jména i konvenční názvy výrobců TS (str. 37—48). Následuje 101 kresebná tabulka, dosvědčující K. kreslířskou dovednost. U tabulek si velmi ceníme jak pečlivého dodržení jednotného měřítka (1 : 2), tak i vhodného uspořádání — tabulky jsou totiž umístěny vždy jen na lichých stranách a na protilehlých sudých stranách je potřebně vysvětlující text, podaný způsobem telegrafickým, ale plně dostačujícím a vyhovujícím. Výjimku představují tabulky 100 a 101, zobrazující detaily ve skutečné velikosti, neboť jsou bez popisu. I zde bylo na místě připojit instruktivní text, protože čtenář jen obtížně hledá odkazy v hlavních kapitolkách, a to tím spíše, že v některých případech jde o nové, dosud neznámé náměty. Zobrazené signatury a zdobné motivy na tab. 100 se týkají hrnčírů z Rheinzabern a Westerndorfu, na tab. 101 buď hrnčírů trevírských, nebo jde o výzdobné motivy mající analogie u některých nálezů z Brigetia, avšak které nelze dosud bezpečně zařadit; nepodařilo se nám najít odkazy na vyobrazení 100: 2—4 (kolek Primitia, dva typy vejcove). Za poslední fotografickou tabulkou 102, podávající dvě mísy typu Drag. 37 z Rheinzabern, je ještě jako příloha umístěna přehledná mapa se zakreslenými hrnčířskými centry, produkujícími TS. Celkový dojem dobré tiskové úrovně je poněkud pokazen slabším provedením zmíněné fotografické tabulky. Vynechání akcentů u některých francouzských místních jmen (Lubié — str. 7, 19, 20; Chémery—Faulquemont na str. 7, ač jinde správně) je jistě jen drobným omylem či přehlédnutím.